

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор
Р. ШЕЛУДЬКО

«31» серпня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВЗП 7 «БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ»

Рівень вищої освіти – початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти

Галузь знань **05 «Соціальні та поведінкові науки»**

Спеціальність **051 «Економіка»**

Освітньо-професійна програма – «Економіка»

Факультет – менеджменту і економіки

Робоча програма навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» для здобувачів початкового рівня (короткого циклу) вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка» освітньо-професійної програми «Економіка».

« 27 » серпня 2020 р.

Розробник: **Любимова Ніна Олександрівна**, д. т. н., професор кафедри лісоуправління, лісоексплуатації та безпеки життєдіяльності.

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри лісоуправління, лісоексплуатації та безпеки життєдіяльності.

Протокол № 1 від «27» серпня 2020 р.

В.о. завідувача кафедри
лісоуправління, лісоексплуатації та
безпеки життєдіяльності,
кандидат с.-г. наук
« 27 » серпня 2020 року

В. НАЗАРЕНКО

Схвалено навчально-методичною комісією факультету менеджменту і економіки

Протокол № 2 від « 27 » серпня 2020 р.

Голова навчально-методичної комісії
факультету менеджменту і економіки,
к .е. н., доцент

Ю. ФІЛІМОНОВ

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітній рівень підготовки	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 05 – «Соціальні та поведінкові науки», Спеціальність – 051 Економіка	Вибіркова	
Модулів – 3		Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		2-й	
Загальна кількість годин – 90		Семестр	
	1-й	-	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4	Освітній рівень – початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти	Лекції	
		22 год.	-
		Практичні, семінарські	
		22 год.	-
		Лабораторні	
		- год.	-
		Самостійна робота	
		46 год.	-
		Вид контролю: залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення навчальної дисципліни “Безпека життєдіяльності” – загальні компетентності щодо навиків здійснення безпечної діяльності та система цінностей, які передбачають відповідальну професійну й соціальну поведінку, а також здоровий спосіб життя, що є важливими для успішної професійної та соціальної діяльності.

Завдання навчальної дисципліни полягає у формуванні інтегрованої здатності використовувати набуті компетентності для підвищення рівня безпеки людини як у повсякденних умовах побуту та виробництва, так і за надзвичайних ситуацій, а також у формуванні елементів культури безпеки й ризик-орієнтованого мислення, за якого питання безпеки людини й збереження навколишнього середовища розглядаються на сучасному етапі як найважливіші пріоритети життєдіяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни фахівець повинен:

знати:

- сучасні проблеми та головні завдання безпеки життєдіяльності і організаційно-правові заходи її забезпечення;
- головні небезпечні та шкідливі чинники виробничого, побутового та позавиробничого середовищ;
- параметри навколишнього природного середовища, які визначають безпечні умови життєдіяльності людини;
- умови виникнення і розвитку небезпек, їхнього переростання у надзвичайні ситуації;
- основи функціонування організму людини як цілісної системи в сучасних умовах навколишнього середовища;

вміти:

- оцінити на основі ризик-орієнтованого підходу середовище перебування щодо особистої безпеки, безпеки колективу, суспільства;
- обґрунтувати головні підходи та заходи збереження життя, здоров'я та захисту працівників в умовах загрози і виникнення небезпечних та надзвичайних ситуацій;
- визначити коло своїх обов'язків з питань професійної діяльності з урахуванням ризику виникнення небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на суб'єктах господарювання;
- забезпечити проведення навчання серед працівників та населення з питань безпеки життєдіяльності та дій у разі надзвичайних ситуацій;
- надати необхідну домедичну допомогу в разі виникнення невідкладного стану людини.

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати типові спеціалізовані задачі у сфері економіки суб'єктів господарювання або у процесі навчання, що передбачає застосування положень і методів сучасної економічної науки і характеризується певною невизначеністю умов і необхідністю врахування комплексу вимог здійснення професійної та навчальної діяльності.

Програмні компетентності:

загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність до формування світогляду щодо розвитку людського буття, суспільства і природи, духовної культури.

ЗК 4. Здатність критично оцінювати характер впливу соціально-психологічних і природних факторів на професійну і побутову діяльність індивідуумів, соціальних груп та суб'єктів господарювання.

ЗК 6. Здатність до розуміння та сприйняття етичних норм поведінки відносно інших людей і відносно природи.

Програмні результати навчання:

ПРН 6. Виконувати професійні функції з урахуванням вимог трудової дисципліни, вміти планувати та управляти часом.

Дисципліна «Безпека життєдіяльності» тісно пов'язана з наступними дисциплінами: планування та організація діяльності підприємства, технологія виробництва продукції сільського господарства, технологічна практика, виробнича практика.

3. Програма навчальної дисципліни**Змістовий модуль 1. Теоретичні основи безпеки життєдіяльності**

Тема 1. Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек.

Зміст теми. Модель життєдіяльності людини. Головні визначення – безпека, загроза, небезпека, надзвичайна ситуація, ризик. Безпека людини, суспільства, національна безпека. Культура безпеки як елемент загальної культури, що реалізує захисну функцію людства. Аксиоми безпеки життєдіяльності. Методологічні основи безпеки життєдіяльності. Системний підхід у безпеці життєдіяльності. Таксономія, ідентифікація та квантифікація небезпек.

Тема 2. Ризик як кількісна оцінка небезпек.

Зміст теми. Види небезпек: мікро- та макро-біологічна, вибухопожежна, гідродинамічна, пожежна, радіаційна, фізична, хімічна, екологічна. Критерії переходу небезпечної події у НС, одиниці виміру показників класифікаційної ознаки НС та їхні порогові значення у природному середовищі, виробничій, транспортній та інших сферах життєдіяльності. Класифікація НС за причинами походження, територіального поширення і обсягів заподіяних або очікуваних збитків.

Тема 3. Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки.

Зміст теми. Характеристика небезпечних геологічних процесів і явищ: землетрус, карст, осідання ґрунтів над гірничими виробками, зсув, обвал, ерозія ґрунту. Вражаючі фактори, що ними формуються, характер їхніх проявів та дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки та навколишнє середовище. Негативний вплив на життєдіяльність людей та функціонування об'єктів економіки в умовах проявів вражаючих факторів небезпечних метеорологічних явищ: сильного вітру, урагану, смерчу, шквалу, зливи, сильної спеки, морозу, снігопаду, граду, ожеледі.

Тема 4. Біологічні небезпеки.

Вражаючі фактори біологічної дії. Характеристика небезпечних патогенних мікроорганізмів: найпростіші, гриби, віруси, рикетсії, бактерії. Пандемії, епідемії, масові отруєння людей. Загальна характеристика особливо небезпечних хвороб (холера, сибірка, чума та ін.). Інфекційні захворювання тварин і рослин. Інфекційні хвороби сучасності. Епідемії, пандемії. Шляхи забезпечення безпеки в осередках біологічного зараження.

Змістовий модуль 2 Антропогенні небезпеки**Тема 5. Техногенні небезпеки та їхні наслідки.**

Зміст теми. Техногенні небезпеки та їх вражаючі фактори за генезисом і механізмом впливу. Класифікація, номенклатура і одиниці виміру вражаючих факторів фізичної та хімічної дії джерел техногенних небезпек.

Промислові аварії, катастрофи та їхні наслідки. Рівні виробничих аварій в залежності від їхнього масштабу. Втрати міцності, деформації, провали і руйнування будівель та споруд. Пошкодження енергосистем, інженерних і технологічних мереж.

Небезпечні події на транспорті та аварії на транспортних комунікаціях. Вимоги до транспортування небезпечних речовин. Маркування небезпечних вантажів з небезпечними речовинами.

Гідродинамічні об'єкти і їхнє призначення. Причини виникнення гідродинамічних небезпек (аварій). Хвиля прориву та її вражаючі фактори. Вимоги до розвитку і розміщення об'єктів гідродинамічної безпеки.

Тема 6. Пожежна безпека

Загальні поняття про основи теорії розвитку та припинення горіння. Етапи розвитку пожежі. Зони горіння, теплового впливу, задимлення, токсичності. Небезпечні для людини фактори пожежі. Вибух. Фактори техногенних вибухів, що призводять до ураження людей, руйнування будівель, споруд, технічного устаткування і забруднення навколишнього середовища. Класифікація об'єктів за їхньою пожежовибухонебезпекою. Показники пожежовибухонебезпеки речовин і матеріалів. Законодавча база в галузі пожежної безпеки. Основи забезпечення пожежної безпеки підприємств, установ, організацій, Відповідальність за порушення (невиконання) вимог пожежної безпеки.

Тема 7. Радіаційна безпека

Джерела радіації та одиниці її вимірювання. Класифікація радіаційних аварій за характером дії і масштабами. Фази аварій та фактори радіаційного впливу на людину. Механізм дії іонізуючих випромінювань на тканини організму. Ознаки радіаційного ураження. Гостре опромінення. Хронічне опромінення. Нормування радіаційної безпеки. Рівні втручання у разі радіаційної аварії. Вимоги до розвитку і розміщення об'єктів атомної енергетики. Чорнобильська катастрофа: події, факти, цифри. Категорії зон радіоактивно забруднених територій внаслідок аварії на ЧАЕС. Режими захисту населення. Захист приміщень від проникнення радіоактивних речовин.

Змістовий модуль 3 Соціальні небезпеки. Здоровий спосіб життя

Тема 8. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики.

Зміст теми. Глобальні проблеми людства: глобальна біосферна криза, екологічна криза, ресурсна криза, мирне співіснування, припинення гонки озброєння та відвернення ядерної війни, охорона навколишнього природного середовища, паливно-енергетична, сировинна, продовольча, демографічна, інформаційна, ліквідація небезпечних хвороб. Соціально-політичні конфлікти з використанням звичайної зброї та засобів масового ураження. Види тероризму, його первинні, вторинні та каскадні вражаючі фактори; збройні напади, захоплення й утримання об'єктів державного значення; встановлення вибухового пристрою у багатолюдному місці, установі (організації, підприємстві), викрадання зброї та небезпечних речовин з об'єктів їхнього зберігання, використання, переробляння або під час транспортування..

Тема 9. Соціальні та психологічні фактори ризику. Шкідливі звички, соціальні хвороби та їхня профілактика

Алкоголізм та наркоманія. Зростання злочинності як фактор безпеки. Види злочинних посягань на людину. Поняття та різновиди натовпу. Поводження людини в натовпі. Фактори, що стійко або тимчасово підвищують індивідуальну імовірність наразитись на небезпеку. Фізіологічні основи життєдіяльності людини. Психологічна надійність людини та її роль у забезпеченні безпеки. Захисні властивості людського організму. Аналізатори людини та їхні спільні властивості. Психічні процеси та поведінка людини. Методи оцінювання психофізіологічної надійності людини. Чинники, які впливають на психофізіологічну надійність людини. Шкідливі звички, соціальні хвороби та їхня профілактика. Алкоголізм, куріння та наркоманія. Соціалізація особи.

Тема 10. Основи здорового способу життя

Основи раціонального харчування: достатність, повноцінність та регулярність. Роль води, поживних речовин, макро- та мікроелементів у забезпеченні нормального функціонування організму. Головні принципи здорового харчування. Вміст шкідливих речовин у продуктах харчування та їхній вплив на здоров'я людини. Вимоги радіозахисного харчування. Вміст радіонуклідів у продуктах харчування та їхній вплив на здоров'я людини. Соціальні чинники, що впливають на життя та здоров'я людини. Зростання злочинності, види злочинних посягань на людину. Поняття та різновиди натовпу. Поводження людини в натовпі. Психофізіологічний вплив оточення на людину. Маніпуляція свідомістю.

Тема 11. Основи рятування і збереження життя людини у невідкладному стані та при НС.

Загальні принципи надання домедичної допомоги потерпілому під час надзвичайної ситуації. Загальні поняття про домедичну допомогу. Принципи надання домедичної допомоги потерпілому під час надзвичайної ситуації. Підготовка до транспортування та транспортувальна іммобілізація. Транспортування потерпілих до лікувальних закладів. Невідкладні дії у разі термінальних станів людини. Методи реанімації. Види травм. Алгоритми надання домедичної невідкладної допомоги при різних видах травм.

Здійснення карантинних та інших санітарно-протиепідемічних заходів. Технічні засоби і способи проведення дезактивації, дегазації та дезінфекції території, техніки, транспорту, будівель, приміщень, одягу, взуття і засобів захисту, продовольства, води, продовольчої сировини і фуражу. Дезактивуєючи, дегазуючи та дезінфікуючи розчини.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	Усього-го год.	у тому числі					Усього-го год.	у тому числі				
		л	п	інд.	с. р.	іспит		л	п	ла б	інд	с. р
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи БЖД												
Тема 1. Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек.	6	2	2		2	-	-	-	-	-	-	-
Тема 2. Ризик як кількісна оцінка небезпек.	6	2	2		2	-	-	-	-	-	-	-
Тема 3. Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки.	6	2	2		2	-	-	-	-	-	-	-
Тема 4. Біологічні небезпеки.	16	2	2		12	-	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 1	34	8	8		18	-	-	-	-	-	-	-

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 2. Антропогенні небезпеки												
Тема 5. Техногенні небезпеки та їх наслідки	12	2	2		8	-	-	-	-	-	-	-
Тема 6. Пожежна безпека	6	2	2		2	-	-	-	-	-	-	-
Тема 7. Радіаційна безпека	6	2	2		2	-	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 2	24	6	6		12	-	-	-	-	-	-	-
Змістовий модуль 3. Соціальні небезпеки. Здоровий спосіб життя.												
Тема 8. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики.	8	2	2		4	-	-	-	-	-	-	-
Тема 9. Соціальні та психологічні фактори ризику. Шкідливі звички, соціальні хвороби та їхня профілактика	8	2	2		4	-	-	-	-	-	-	-
Тема 10. Основи здорового способу життя	8	2	2		4	-	-	-	-	-	-	-
Тема 11. Основи рятування і збереження життя людини у невідкладному стані та при НС.	8	2	2		4	-	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 3	32	8	8		16	-	-	-	-	-	-	-
Усього годин	90	22	22		46	-	-	-	-	-	-	-

**5. Темі семінарських занять
Не передбачено**

6. Темі практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Модуль 1	8
1	Тема 1. Правове забезпечення БЖД. Законодавчі акти міжнародного гуманітарного права. Конституційні основи безпеки	2
2	Тема 2. Управління ризиком, можливі шляхи його зменшення. Методи визначення ступеня ризику	2
3	Тема 3. Методи і засоби захисту людини від впливу шкідливих і небезпечних чинників.	2
4	Тема 4. Антропометричні дослідження людини	2
	Модуль 2	6
5	Тема 5. Визначення адаптаційних можливостей людини-оператора	2
6	Тема 6. Вплив біоритмів на рівень індивідуального ризику. Розрахунок індивідуального біоритму..	2
7	Тема 7. Колективні засоби захисту	2

Модуль 3		8
8	Тема 8. Формування стереотипів поведінки. Інформаційні небезпеки	2
9	Тема 9. Профілактика конфліктів	2
10	Тема 10. Перша медична допомога	
11	Тема 11. Методи реанімації	
	Разом	22

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Разом	46
	Змістовий модуль 1. Теоретичні основи БЖД	18
1	Модель життєдіяльності людини	4
2	Критерії переходу небезпечної події у НС	4
3	Ідентифікація та оцінювання рівня небезпеки	4
4	Культура безпеки як елемент загальної безпеки	4
5	Епізоотії, епіфітотії, епідемії, пандемії	2
	Змістовий модуль 2 Антропогенні небезпеки	12
6	Техногенні НС України	4
7	Геоінформаційні технології	4
8	Еколого-системний підхід безпеки життєдіяльності	4
	Змістовий модуль 3 Соціальні небезпеки. Здоровий спосіб життя	
	Тема 3. Соціально політичні НС. Здоровий спосіб життя	16
9	Прогнозування, планування, керування БЖД	2
10	Критерії та показники функціонування системи БЖД ОГД	2
11	Алгоритми допомоги при переломах	1
12	Алгоритми допомоги при утопленнях	1
13	Алгоритм допомоги при отруєннях	2
14	Алгоритм допомоги при кровотечах	2
15	Профілактика шкідливих звичок	2
16	Поведінка у натовпі	2
17	Організація праці та відпочинку	2
	Разом	46

8. Темі лабораторних занять Не передбачено

9. Індивідуальні завдання

1. Історичні передумови виникнення БЖД.
2. Необхідність організації системи БЖД на сучасному рівні.
3. Функції безпеки життєдіяльності.
4. Характеристика класифікаційних ознак соціальних небезпек
5. Форми та рівні надзвичайних ситуацій
6. Сутність і поняття ризику.
7. Ідентифікація ризиків.
8. Види ризиків та їх характеристика.
9. Необхідність управління ризиками.
10. Форми і методи управління ризиками.
11. Роль і місце системи БЖД у НС.

12. Внутрішнє і зовнішнє середовище безпеки людини.
13. Особливості функціонування системи НС України.
14. Воєнні події та поведінка у критичних ситуаціях.
15. Профілактика стресу.

10. Методи навчання

В системі вивчення дисципліни використовується комплекс методів навчання: пояснювально-ілюстративний, спонукальний, інструктивно-практичний, репродуктивний, діяльнісний, проблемного викладу, евристичний, дослідницько-пошуковий. Основними організаційними формами наведених вище методів навчання є: лекції, семінарські і практичні заняття, ділові і дидактичні ігри, тренінги, дискусійні форми розгляду виробничих ситуацій, складання і рішення тематичних кросвордів, наукові семінари, дебатні турніри, реферативні читання, індивідуально-дослідні завдання, навчальні конкурси, тестування.

11. Методи контролю

Оцінювання знань студентів з дисципліни здійснюється на основі результатів поточного та підсумкового контролю знань (іспиту) за 100-бальною шкалою.

Поточний контроль знань студентів здійснюється за трьома напрямками:

I – контроль систематичності та активності роботи на семінарських (практичних, лабораторних) заняттях;

II – контроль за виконанням завдань для самостійного опрацювання;

III – контроль за виконанням модульних завдань.

Проміжний контроль за опануванням дисципліни здійснюється за спеціально розробленими завданнями теоретичного та практичного характеру, які оцінюються за 100-бальною системою по кожному з модулів.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота												Підсумковий тест	Сума
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2							Залік	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12		
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	40	100
25					35							40	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	
82-89	B	добре	
75-81	C		
64-74	D		
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Любимова Н.О. Основи охорони праці
2. Методичні вказівки до проведення практичних занять з БЖД.
3. Законодавча та нормативно-правова база.

14. Рекомендована література

Методичне забезпечення

1. ДСТУ 2272-2006 „Пожежна безпека. Терміни та визначення основних понять”.
2. Конституція України. Основний закон. – К., 1996.
3. Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97). - Київ: Відділ поліграфії Українського центру держсанепіднагляду МОЗ України, 1998. - 125 с.
4. Про адміністративні порушення: Закон України. – К., 1993.
5. Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 27.
6. Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. – К., 1998.
7. Про охорону здоров'я: Закон України. – К., 1992.
8. Про охорону праці: Закон України. – К., 1992.
9. Про пожежну безпеку: Закон України. – К., 1993.
10. Про цивільну оборону України: Закон України від 3 лютого 1993 р. – К., 1993.
11. Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. – К., 1998.
12. Безпека життєдіяльності (забезпечення соціальної, техногенної та природної безпеки): Навч. посібник/ В.В. Бегун, І.М. Науменко - К.: , 2004. – 328с.
13. Березуцький В.В., Васьковець Л.А., Вершиніна Н.П. та ін. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / За ред. проф. В.В. Березуцького. – Х.: Факт, 2005. – 348 с.
14. Яремко З.М. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник. Львів. Видавничий центр ЛНУ ім. Ів. Франка, 2005.- 301 с.
2. Желібо Є. П., Заверуха Н. М., Зацарний В. В. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти України I-IV рівнів акредитації/ за ред. /Є. П. Желібо, і В.М. Пічі. – Львів: Піча Ю.В., К.: "Каравела", Львів: “Новий Світ., 2002. – 328 с.
3. Касьянов М.А., Ревенко Ю.П., Медяник В.О., Арнаут І.М., Друзь О.М., Тищенко Ю.А. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2006. – 284 с.
4. Концепція освіти з напрямку "Безпека життя і діяльності людини" / В.О.Кузнецов, В.В. Мухін, О.Ю. Буров та ін. // Інформаційний вісник. Вища освіта. – К.: Вид-во наук.-метод. центру вищої освіти МОНУ, 2001. – № 6. – С. 6–17.
5. Ліпкан В.А. Безпекознавство: Навч. посіб. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – 208 с.
6. Михайлюк В.О. Цивільний захист: Навч. посібник. Миколаїв: НУК, 2005. – ч.1. Соціальна, техногенна і природна безпека. – 136 с.
7. Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008, - 158 с.
8. Мохняк С.М., Дацько О.С., Козій О.І., Романів А.С., Петрук М.П., Скіра В.В., Васійчук В.О., Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник. Львів. Видавництво НУ "Львівська політехніка", 2009.- 264 с.
9. Осипенко С.І., Іванов А.В. "Організація функціонального навчання у сфері цивільного захисту". Навчальний посібник. – К., 2008. – 286с.
10. Скобло Ю.С., Соколовська Т.Б., Мазоренко Д.І., Тищенко Л.М., Троянов М.М. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів III-IV

рівнів акредитації. – Київ: Кондор, 2003. – 424с.

11. Черняков О.Г., Кочін І.В., Сидоренко П.І., Букін В.Є, Костенецький М.І. Медицина катастроф. Навч. посібник. К.: "Здоров'я". 2001, - 348 с.

12. Яким Р.С. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. – Львів: Видавництво "Бескид Біт", 2005. – 304 с.

Додаткова література

1. Бегун В.В., Бегун С.В., Широков С.В. Казачков І.В., Литвинов В.В., Письменный Е.Н. Культура безопасности на ядерных объектах Украины. Учебн. пособие. – К. НТУУ КПИ, 2009, -363с.

2. Безопасность жизнедеятельности: Учебник / Под ред. проф. Э.А. Арустамова. – 2-е изд. перераб. и доп. – М.: Изд. дом "Дашков и К", 2000. – 678 с.

3. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. / О.С. Баб'як, О.М. Сітенко, І.В. Ківва та ін. – Х.: Ранок, 2000. – 304 с.

4. Заплатинський В. М. Полімовний тлумачний словник з безпеки. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 120 с. ISBN 978-911-01-0002-1

5. Заплатинський В., Матис Й. Безопасность в эру глобализации. Монография. – ЦУЛ, 2010.- 142.

6. Іванова І.В., Заплатинський В.М., Гвоздій С.П. "Безпека життєдіяльності" навчально-контролюючі тести. – Київ: "Саміт-книга", 2005. – 148 с.

7. Импульсная техника пожаротушения и многоплановой защиты. Изд.3-е, с изм. и доп./ Сост. В.Д.Захматов, А.С. Кожемякин. – Черкассы: ЧГТУ, 2002. – 31 с.

8. Кулалаєва Н.В., Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д., Ручні та пересувні засоби пожежогасіння: основні типи, будова та безпечно використання. Навчальний посібник. Київ, 2011. – 189 с.

9. Кулешов Н.І., Уваров Ю.В., Олейник Є.Л., Пустомельник В.П., Єгурнов Ф.І. Пожежна безпека будівель та споруд. – Харків, 2004. – 271 с.

10. Літвак С. М., Михайлюк В. О.Безпекажиттєдіяльності. Навч. посібник. Миколаїв. - ТОВ "Компанія ВІД". – 2001. – 230 с.

11. Надзвичайні ситуації. ОсновизаконодавстваУкраїни. – К., 1998. – 544 с.

12. Основисоціоекології: Навч. посіб. / Г.О. Бачинський, Н.В. Бернада, В.Д. Бондаренко та ін.; За ред. Г. О. Бачинського. – К.: Вицашк., 1995. – 238 с.

13. Павленко А. Р. Компьютер и здоровье. Решение проблемы. 3-е изд., перераб. и доп. – К.: "Основа", 1998. – 152 с.

14. Пістун І. П. Безпекажиттєдіяльності: Навч. посіб. – Суми: Університет. книга, 1999. – 301 с.

15. Правила пожежної безпеки в Україні, затверджені наказом МНС України 16.10.2004 року № 126

16. Смоляр В. І. Фізіологія та гігієна харчування. Підручник для студентів. – К.: "Здоров'я", 2000. – 335 с.

17. Халмурадов Б.Д. Безпека життєдіяльності. Перша допомога в надзвичайних ситуаціях: Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 138 с.

18. Ярошевська В.М., Ярошевський М.М., Москальов І.В. Безпека життєдіяльності. – К.: НМЦ, 1997. – 292 с.

12. Інформаційні ресурси

2. Офіційне інтернет-представництво Президента України <http://www.president.gov.ua/>.

3. [Верховна Рада України](http://www.rada.kiev.ua) <http://www.rada.kiev.ua> .

4. Кабінет Міністрів України <http://www.kmu.gov.ua/>.

5. [Міністерство екології та природних ресурсів України](http://www.menr.gov.ua/) <http://www.menr.gov.ua/>.

6. [Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи](http://www.mns.gov.ua/) <http://www.mns.gov.ua/>.
7. [Рада національної безпеки і оборони України](http://www.rainbow.gov.ua/) <http://www.rainbow.gov.ua/>.
8. [Постійне представництво України при ООН](http://www.uamission.org/) <http://www.uamission.org/>.
9. [Північноатлантичний альянс \(НАТО\)](http://www.nato.int/) <http://www.nato.int/>.
10. Новини про поточні події у світі, в т. ч. про надзвичайні ситуації <http://www.100top.ru/news/> (російською мовою).
11. Сайт, присвячений землетрусам та сейсмічному районуванню території <http://www.scgis.ru/russian/>.
12. Сайт, присвячений надзвичайним ситуаціям природного характеру <http://chronicl.chat.ru/>.
13. Офіційний сайт Американського вулканологічного товариства <http://vulcan.wr.usgs.gov/> (англійською мовою).
14. Український інститут досліджень навколишнього середовища і ресурсів при Раді національної безпеки і оборони України <http://www.erriu.ukrtel.net/index.htm>.
15. <http://www.dnopr.kiev.ua> - Офіційний сайт Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду (Держгірпромнагляду).
16. <http://www.social.org.ua> - Офіційний сайт Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України.
17. <http://www.iacis.ru>-Официальный сайт МежпарламентскойАссамблеигосударств–участниковСодружестваНезависимыхГосударств (МПА СНГ).
18. <http://base.safework.ru/iloenc>-Энциклопедия по охране и безопасности труда МОТ.
19. <http://base.safework.ru/safework> -Библиотека безопасного труда МОТ.
20. <http://www.nau.ua> - Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)».
21. <http://www.budinfo.com.ua>- Портал «Украина строительная: строительные компании Украины, строительные стандарты: ДБН ГОСТ ДСТУ».